

PRIEDAS

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2005 SPALIO 22 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr.206 (39)

Kur daina gyvuoja, arba pašnekesiai su

DAINAVA

Sukurtas dar Vokietijoje,
lietuvių išeivijos
stovykloje, lietuvių meno
ansamblis „Dainava“
šiais metais švenčia
savo 60 metų
jubilių ir džiaugiasi
pasiektais rezultatais.

O džiaugtis tikrai verta. Ne vien tik choristams ir vadovui Dariui Polikaitiui, bet ir klausytojams. Dažnai, net ir be plačios reklamos, į koncertus susirenka vis daugiau ir daugiau klausytojų. Tad kuo gi ypatinga ta „Dainava“ ir patys dainaviečiai? Ką jiems, dainuojantiems nuo pamokų, darbų, šeimų laisvu laiku, reiškia daina? Artejančią 2006-ųjų vasaros lietuvių išeivijos dainų šventei, kaip tik ir pakalbinome „Dainavos“ vadovą bei keletą choristų.

Šeši prasmingi koncertai

Tačiau prieš kalbant, reikėtų pasidžiaugti praėjusių metų sezonu – pristatiusiu publikai net šešis prasmingus koncertus. Iškilčiau jų – keturi. „Dainava“ atliko kūrinius skambioje šimtametės Šv. Kryžiaus bažnyčios erdve, o koncerte „Tavo rankose“ Šv. Mergelės Marijos Gimimo parapijos bažnyčioje – Lauridsen „Lux Aeterna“ (Amžinoji Šviesa) – buvo atliktas su 24-ių narių orkestru. Pavasarį „Dainava“ kartu su kun. Valdu Aušra klausytojams pateikė ir malonią naujieną – koncertą–apmąstymą, kviečiantį tikinčiuosius pasirošti Velykų Didžiajai savaitei. Na, o prieš išsiskirdami vasaros atostogoms, dainaviečiai dalyvavo Fausto Strolios muzikinės kūrybos popietėje Lemonte, drauge su kitais Čikagos choris.

Tad kokiomis mintimis šiandien gyvuoja nesenstanti „Dainava“ ir jos 74 choristai? Kodėl juos visus it magnetas traukia į „Dainava“?

„Dainava“ koncertuoja.

„Kiekvienas choristas yra ypatingas savo būdu. Kiekvienas kažką svarbaus ir mielo atneša į choro gretas“.

„Jaučiu, kad esu ten, kur man skirta būti“

Energingas ansamblio vadovas Darius Polikaitis muzika domėjosi nuo pat mažens, skatinamas savo tėvų. Nors yra inžinierius pagal specialybę, pagal pašaukimą Darius sakosi esąs chorvedys. Prieš 16 metų pakviestas vadovauti „Dainavai“, Darius sutiko iš smalsumo, pamaneš, kad „bus įdomu“. Ir čia pat prisipažįsta: „Tačiau nežinojau, kad taip pamilsiu chorvedybos darbą!“

Dariui artimas George Solti (buvusio Čikagos simfoninio orkestro dirigento) pasakymas: „I was born to make music“ (esu gimęs kurti muziką), kadangi jis didele dalimi muzikoje randa savo gyvenimo tikslą. „Dainava“ yra man nuostabi dovana. Jaučiu, kad esu ten, kur man skirta būti“, – atvirauja

Darius. Šiandien jis ne tik yra „Dainavos“, bet ir „Dainavos“ ansamblio vyrų vieneto bei Pal. Jurgio Matulaičio misijos vaikų choro „Vyturys“ vadovas – kaip, beje, ir pastarojo įsteigėjas. Darių „Dainava“ patraukė tuo, jog nuo pat ansamblio gyvavimo pradžios ji sąmoningai siekė puoselėti lietuvišką tautinį meną.

Na, o kuo jam ypatingi dainaviečiai? „Kiekvienas choristas yra ypatingas savo būdu. Kiekvienas kažką svarbaus ir mielo atneša į

choro gretas. Mane dainaviečiai stebina savo draugiškumu ir nuoširdumu, ir taip pat savo entuziazmu (ar ne to entuziazmo dėka ir pasiekiamie tai, ko logiškai galvojant ‘mėgėjų’ choras negalėtų pasiekti? Dar mane nuolat stebina mūsų choristų veiklumas – daug kas atlieka ir begales kitų svarbių užduočių lietuviškoje visuomenėje, ir ne tik lietuviškoje“, – pasakoja Darius. Kuo pasikeitė „Dainava“ per 16-ka jo vadovavimo metų? „Dainava“ pamažu grįžo į teisingą pusiausvyrą choristų amžiaus atžvilgiu. Kai pradėjau vadovauti, amžiaus vidurkis turbūt buvo 60 arba 65. O šiandien mes turime labai plačią amžiaus apimtį – jauniausiam choris-

Nukelta į 2 psl.

ŠIO ŠEŠTADIENIO PRIEDO PUSLAPIUOSE

- „Dainavos“ ansamblis • Geteborgo įspūdžiai
- Bostono kultūriniais subatvakariams–45
- Ar M.Katališio kūryba yra graži?

DAINAVA

Atkelta iš 1 psl.

Apšilimas prieš koncertą — diriguoja muz. Darius Polikaitis.

„Mus visus vienija meilė dainai ir bendras ryšys su tėvyne. O radus bendrą kalbą per muziką, atsiranda ir bendra kalba apie kitus gyvenimo reikalus“.

tui 16, vyriausiam daugiau negu 80. Antras svarbus pokytis, tai repertuaro praplėtimas. Choro pajėgumui augant, atsiradę durys į svaresnį ir sudėtingesnį repertuarą. Tuo pačiu per šį laikotarpį atsirado galimybė atlikti šiuolaikinių Lietuvos kompozitorių kūrinius. Svaresni kūriniai savaime ugdo chorą. Kitas didelis pokytis — tai vadinamosios 'trečios bangos' įjungimas. Labai džiaugiuosi, kad mūsų chore dainuoja visų bangų choristai (netgi pirmosios bangos provaikaičiai). Mus visus vienija meilė dainai ir bendras ryšys su tėvyne. O radus bendrą kalbą per muziką, atsiranda ir bendra kalba apie kitus gyvenimo reikalus“.

Iš koncertų Darius išskiria daug malonių akimirkų, „perliukų“, kurių kiti gal net ir nepastebi. „Tokie perliukai gal atrodo nereikšmingi, bet iš esmės yra patys reikšmingiausi žmogui,“ — mąsto Darius.

Dirigento darbas ypatingas tuo, jog jis visuomet pastebi, kas dedasi jo choristų akyse, širdyse, lūpose. Darius prisipažįsta, kad netikėta ašara choristų akyse ir yra vienas tokių perliukų, nes ji reiškia, kad kažkas muzikoje palietė to žmogaus širdies ir sielos gilumas. „Arba, koks nors nuostabiai nuskambėjęs paskutinis akordas... Tokiais momentais aš su choristais pajuokauju, kad savo dainavimu jie mane 'nutransportavo' tiesiai į dangų...“

Darius ir ateityje sako norėtų, jog „kiekviena mūsų išdainuota nata, kiekviena perduota mintis būtų prasminga ir publikai, ir patiems choristams“. Ir net nedvejodamas pažada: „Vis ieškosime naujų formų, naujų idėjų. Tačiau tuo pačiu nepamiršime, kad mūsų kartinis akmuo — tai lietuviška daina, lietuviškas chorinis repertuaras. Jis mums liks brangus, nepakeičiamas.

Dar labai svarbu mums puoselėti lietuvišką chorinę muziką amerikiečių visuomenės tarpe — ieškoti progų pasirodyti amerikiečiams“.

Muzika —

tai ir mintys, ir jausmai

Tikriausiai nesuklysimė pasakę, jog kiekvieno chorvedžio darbas būtų ypatingai sunkus, ar net neįmanomas, be akompanatoriaus. Pavasarį „Dainavai“ pradėjo akompanuoti Olivija Urbonaitė, ne per seniausiai atvykusi iš Lietuvos. Olivija muzikos pasauliu susidomėjo labai anksti, būdama vos pusantrų metų. Ji pasakoja, jog į muziką kelią jai atvėrė jos tėvelis J. Urbonas, kompozitorius—birbynininkas, Kauno miesto ansamblio „Ainiai“ muzikos vadovas. Vos sukakus ketveriems, Olivija jau profesionaliai mokėsi muzikos. Baigė Kauno J. Naujalo

Olivija Urbonaitė

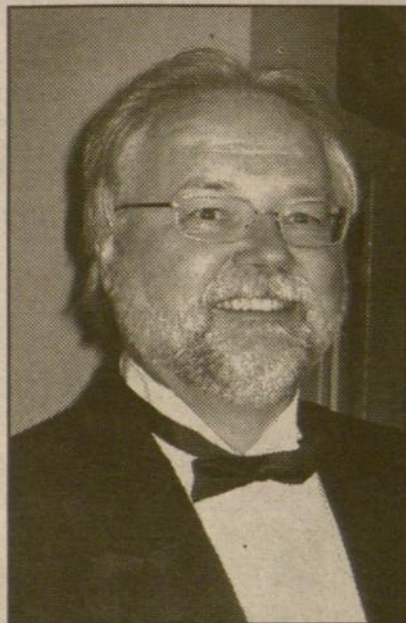
muzikos gimnaziją, vėliau — Lietuvos muzikos akademiją, kur mokėsi fortepijono klasėje. Besimokydama antros specialybės — kompozicijos — Olivija patirties sėmėsi iš kompozitoriaus J. Juzeliūno. „Nors ir neilgai man teko bendrauti su šiuo šviesios atminties žmogumi, tačiau pakako, kad suprasciau kaip svarbu yra išlikti kūryboje lietuviu“.

Olivija koncertavo įvairiuose Lietuvos miesteliuose, muziejuose, menininkų namuose, taip pat dalyvavo pianistų, kamerinių ansamblių konkursuose. Keletą kartų teko akompanuoti koncertuose Kauno filharmonijoje, J. Naujalo styginių orkestrui. Jos pačios sukurtos kompozicijos („Ažuolo rauda“, „Gimtinei“, „Ilgesys“) yra skirtos fortepijonui, kameriniam ansambliui ar vokalui. Kaip prisipažįsta ši jauna, talentinga kompozitorė, muzika jai yra mintys ir jausmai. „Nesu aš žodžio meistrė, o mano mėgstamiausia sentencija yra 'Muzika prasideda ten, kur pasibaigia žodžiai'...“

Atvykusi į Jungtines Valstijas, Olivija neapleido savo muzikinio gyvenimo. Čia ji koncertuoja tiek lietuviams, tiek amerikiečiams. Džiaugiasi, kad likimas suvedė ir su „Dainava“. Ją labiausiai sužavėjo choristų „noras dainuoti, gražūs balsai ir puiki choristų nuotaika“. Olivija iškart pajuto, jog dainaviečiai yra ypatingi tuo, kad visus juos sieja bendra idėja — noras dainuoti lietuviškai. Ir čia pat pastebėjo, kad tos idėjos centras yra pats Darius, „profesionalus muzikas—chorvedys, kuriam svarbi yra kiekviena dainos gaida, kiekvienas teisingai ištartas dainos žodis. Mane sužavėjo jo betarpiškas bendravimas, ryšys su choru“.

Tikrai jaudinantis išgyvenimas

Prie „Dainavos“ Kęstutis Sušinskas, choro valdybos pirmininkas, prisijungė vos prieš trejetą metų. Jis pats sakosi nesąs nei dainininkas, nei muzikas. Tiesiog muzikos mėgėjas. Kęstutis pamėgo dainuoti jau nuo pat jaunystės, stovyklaudamas Dainavos stovyklavietėje kartu su savo draugais. Keletą metų jam teko dalyvauti lituanistinės mokyklos chore ir netgi pirmojoje Dainų šventėje, vaikų chore. Daina, anot Kęstučio, apima visą žmogaus gyvenimą, visus išgyvenimus, siekius, džiaugsmus, skausmus ir prisiminimus. „Daina — tai viltis, kad rytoj bus

Kęstutis Sušinskas

toks, kokio laukiu,“ — prasitaria pašnekovas.

Apie „Dainavą“ Kęstutis nuolat skaitydavo spaudoje bei matydavo pačius renginius. Kadangi pats asmeniškai pažinojo Darių, jam buvo tiesiog „natūralu bandyti įstoti į šį chorą“. Kęstutis prisipažįsta, jog, dainuodamas „Dainavoje“, jaučiasi esąs labai ypatingos žmonių grupės dalimi, kurių tarpe yra nepaprastai gabių ir visapusiškai talentingų asmenybių. O Dariaus nuostabi chorvedybą ir talentingą asmenybę Kęstutis žavisi jau daugelį metų. Dariaus išleista muzikos plokštelė „Aš čia gyva“ paliko jam gilų įspūdį. Anot jo, Darius kaip vadovas yra nepaprastai kantrus, nenuilstančios energijos — „atrodo, kad jam niekad nereikia nei miego, nei poilsio“ — supratingas ir mokantis dirbti taip, kad visi balsai susiderina ir skamba gražiai, darniai. Repertuaras visada bus kruopščiai parinktas — kad ir choristams, ir klausytojams būtų įdomu, — nuoširdžiai vardija Kęstutis.

Didžiausią įspūdį Kęstučiui paliko Dainų šventė 2003 m. Lietuvoje. „Man būnant nauju choristu, buvo nepamiršamas momentas. Būti dalimi tokio didelio ir sudėtingo choro buvo tikrai jaudinantis išgyvenimas“.

Dainuojam, kad pradžiugintume ir kitų sielas

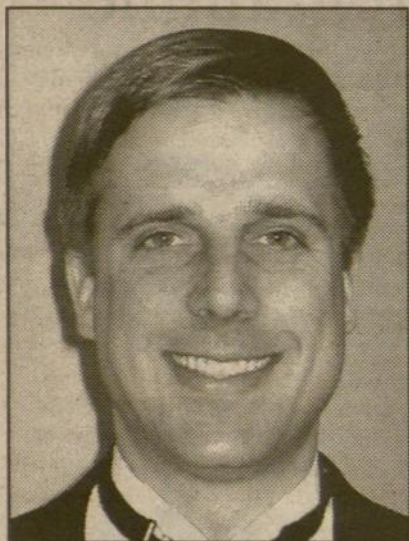
Vytas Žemaitaitis, choro gretas papildęs prieš penketą metų, pritaria, jog ir jam įsimintiniausia buvo Dainų šventė Lietuvoje. „Sunku papasakoti, koks jausmas apima, dainuojant su keletu tūkstančių dainininkų. Nuostabus jausmas yra stovėti kartu su šimtais kitų bosų ir dainuoti visiems žmonėms Lietuvoje. Dainos buvo prie širdies, ūpas buvo geras, žmonės buvo nuoširdūs“. Vytas taip pat išskiria ir daug mažų koncertų, palikusį jam neišdildomą įspūdį.

„Daina, apima visą žmogaus gyvenimą, visus išgyvenimus, siekius, džiaugsmus, skausmus ir prisiminimus. Daina — tai viltis, kad rytoj bus toks kokio laukiu.“

„Kiekvieną vakarą, važiuodama į chorą, aš pirmiausia važiuoju susitikti su mūsų chorvedžiu ir pasigauti jo energijos, nes jis dalina energiją“.

Koncertinės gastrolės į Torontą, Cleveland, Floridą, Vilnių, Panevėžį... Kelionės autobusu su kitais choristais, patirti nuotykių kelionėse, bendravimas su lietuviais kituose kraštuose ar valstijose ilgam įsirežė atmintin.

Nepaisant penkerių metų dainavimo stažo „Dainavoje“, Vytas pabrėžia, jog jis anaipol nėra koks nors profesionalus muzikas ar dainininkas. Prieš „prisirašydamas“ prie choro, jis vis repetuodavo, važiuodamas automobiliu, garsiai gro-

Vytas Žemaitaitis

jant radijui ir pamankštindavo „savo gerą prie laužavietės, dainuodamas įvairias stovyklines dainas“, – šmaikštuoja Vytas. Pagaliau, pradėjęs dainuoti „Dainavoje“, jis pradėjo mokytis natų ir giliau analizuoti muziką – bet tik kaip mėgėjas, panašiai kaip nemažai daliai žmonių, kurie į chorą „sueina kartu išmoksi įvairių dainų arba giesmių, kuriomis pradžiugina savo ir kitų sielas“.

Vytui nebuvo abejonių pasilikti „Dainavoje“. Jį iškart patraukė chorinis dainavimas bei bendravimas su kitais žmonėmis. Nors dainaviečiai ir labai skirtingi – „esame ir jauni, ir seni, esame gimę Lietuvoje ir Kanadoje, Čikagoje ir Vakarų bei Rytų pakrantėse; dirbame ir studijuojame įvairiose vietose, tačiau sugyvenam ypatingai darniai, – pasakoja Vytas. – Palai kom vienas kitą, kai būna sunkesni gyvenimo momentai, ir džiaugiamės kartu geru gyvenimo laiku“. Viena iš ypač džiugių progų būna išlydėti savo draugus choristus į vedybinį gyvenimą. Praėjusi vasara buvo ypač poringa – dainaviečiai rinkosi giedoti net trejose vedybų Sakramento Mišiose. „Didžioji choro ašis, – pabrėžia Vytas, – žinoma yra Darius, be galo mylintis muziką ir savo darbą“. Vyta ypač džiugina tai, jog per repeticijas galima vis ką nors nauja išmoksi apie koki kompozitorių, dainos elementą, ar dainavimo techniką.

Be muzikos negalėjau būti

Dariaus chorinis meistriškumas iškart pakerejo ir Giedrę Selevičienę, draugių raginimu atėjusią išbandyti vienos repeticijų. „Tai žmogus, gimęs chorui, gimęs vadovauti, – sako Giedrė. – Nežinau žmogaus, kuris yra tapęs geru chorvedžiu. Juo gimstama, o ne tampama. Lygiai kaip ir geru karvedžiu“. Juk choro meistriškumas ir netgi vidinė choristų būseną priklauso būtent nuo vadovo. „Kiekvieną vakarą, važiuodama į chorą, aš pirmiausia važiuoju susitikti su mūsų chorvedžiu ir pasigauti jo energijos, nes jis dalina energiją. Kaip bažnyčioj. Tu išėjini pasikroves“.

Muzikinio pasikrovimo svarbą Giedrė atsivežė iš Lietuvos. Jai, prieš nedaug metų atvykusiai, iš karto pasijuto muzikos alkis: „Nors buvo gana trumpas laikas kai nedainavau, be muzikos negalėjau būti“, – atsiveria Giedrė. Ilgai negalvodama, išbandė pirmąją repeticiją ir jau ketvirtį metų dainuoja. Ypač jai įsimintinas koncertas buvo su Veronika Povilioniene. Tai buvo labai „laukiamas, šiltas ir įspūdingas koncertas. Be galo lietuviškas repertuaras. Džiazo interpretacijos ir gitaros graudinama lopšinė...“

Lietuvoje įskiepytą meilę dainai Giedrė apibūdina kaip juodo darbo vaisių. Klaipėdoj, besimokydama dainos meno ir chorinio dirigavimo, ji pasakoja, jog repetuodavo po tris ar keturias valandas kiekvieną dieną. Dainuodavo visur, net ir keliaudama autobusu. Prieš atvyk-

stant į Ameriką, metus laiko dainavo Biržų miesto chore, o, atvykus į Čikagą, iškart pateko į dainuojančių žmonių aplinką. „Tai buvo labai keista ir kartu nuostabu, – tarsi dėkodama likimui prisimena Giedrė. Dainavimo Amerikoje pradžią ji padarė Ričardo Soko moterų ansambly, o po poros metų įsijungė į „Dainavą“. „Buvo labai smagu susitikti su naujais žmonėmis, kurių bendras tikslas – dainavimas,“ – sako jauna moteris. Ji įsitikinusi, kad būtent dainuojant „labai prasiplečia tavo akiratis ir gyvenimo būseną, būdas, pulsas – kai tu įsiliesi į kažką. Kai tu sėdi namie ant foteliuko ir visą dieną žiūri televizorių, tu esi toks tuščias, toks menkysta, nes nepraturtini savęs. 'Dainava' man yra Lietuvos dalelė Amerikoje. Tai yra brangu, tai yra labai brangu. Neduok Dieve, kad jį iširtų“.

Nuo pat pirmos repeticijos Giedrė pasijautė lyg šeimoj, kur visi – nuo seno iki jauno – yra nepaprastai draugiški, šilti, pulsuojančys jaunatviška dvasia žmonės. „Su širdim tave priims, priglobos, priglostys“. Tą Giedrė ypač pajuto per pirmąsias savo gastroles su „Dainava“ į Floridą. Draugiškai įkalbinta kitų choristų, ji mielai leidosi į kelionę. „Kelionė buvo kaip sapnas, – sako Giedrė. – Turėjom labai šaunų susipažinimo vakarą, prie laužo paplūdimy šokom ir dainavom. Buvo fantastika. Išvažiavau su beveik nepažįstamais žmonėmis, o grįžau su nemažu būriu gerų draugų. Šis nepaprastas žmonių draugiškumas savo įspūdžiu nepralenkė nei palmių, nei krokodilų parko su pelkėmis ir kemsynais“.

Giedrė Selevičienė

Darbas, daina ir malda

Taciau nereikia leisti į tolimas keliones, kad pajustum ir įsitikintum, jog chore esi lyg patį artimiausioj šeimoj. Šeimoj, kurioj nuolat pulsuoja gerumo šaltinis, begalinis tikėjimas ir optimizmas, sklindantis iš tokių žmonių kaip Aldona Underienė, kurią visi, be išimties, taip meiliai ir pagarbiai vadina – ponia Underiene.

Jau daugiau kaip dvidešimt metų dainuojanti moteris dainą laiko ne tik rimtu darbu, bet ir malda, dvasiniu vaistu: „Daina man reiškia labai labai daug. Su daina mirsiu. Ji man suteikia džiaugsmo, ramybės, gydo nuo nelaimių. Mano motto – darbas, daina ir malda“. Po įtempto darbo ir kasdieninių rūpesčių atėjusi į „Dainavą, moteris

Nukelta į 5 psl.

„'Dainava' man yra Lietuvos dalelė Amerikoje. Tai yra brangu, tai yra labai brangu. Neduok Dieve, kad jį iširtų“.

Religinis koncertas. Diriguoja muz. Darius Polikaitis.

Geteborgo įspūdžiai

VYTAUTAS V. LANDSBERGIS

Rugsejo pabaigoje šių eilučių autoriui teko penkias dienas praleisti Švedijoje, tarptautinėje Geteborgo knygų mugėje, atstovaujant vaikiškosios lietuvių literatūros frontui, kartu su bene geriausiu šios srities žinovu, Vilniaus universiteto docentu Kęstučiu Urba ir dailininke Sigute Ach. Įspūdžiai liko labai įspūdingi...

Visų pirma, labai smagi pasirodė lietuvių delegacijos vienybė, draugiškumas, pagalba vieni kitiems. Atskiros leidyklos nekonkuravo, o viena kitą papildė, rašytojai ugnimi nesispjaudė, girti negruvinėjo, tik draugiškai tarpusavyje bendravo bei vienas kitam siūlė – kur dar nueiti, su kuo susitikti, kaip užmegzti naudingas ar šiaip įdomias pažintis. Netradicinis pavyzdys, rodantis, kaip skirtingiems žmonėms (ir dar lietuviams!) galima gražiai sutarti bei bendromis pastangomis oriai atstovauti savo valstybei. O ir lietuviškų knygų estetinė – poligrafinė kokybė bendrame parodos kontekste tikrai gana ryškiai išsiskyrė – galime didžiuotis aukšta savo dizainerių bei knygų leidėjų darbo kultūra.

Kalbant apie mugę apskritai, derėtų pastebėti, kad visas joje buvo paremta itin geranorišku bendravimu – ypač iš švedų pusės. Kartais imdavai net nebesuprasti, negi rimtai jiems ta mūsų literatūra taip patinka? Ar čia tik toks geras šeiminingo „tonas“? Vėliau, kalbant privačiai su keliais švedų kritikais, išiminė kiek kontraversiška jų pasakyta mintis, kad modernioji lietuvių proza kartais švedų gyvenimui atneša tas temas, apie kurias viešai – nei spaudoje, nei mene – beveik nekalbama. Tenykšteje žiniasklaidoje, pavyzdžiui, susiklosčiusi truputį kitokia, nei mūsų laisvo žodžio tradicija, ten nesistengiama viešumon iškelti visko, kas blogiausia. Švedijoje daug labiau linkstama pasidžiaugti gerais dalykais. Tačiau, kaip ir kiekvienoje šalyje, taip ir ten – esama ir gero, ir blogo. Ir tada lietuvių proza jiems kartais praveria tas užverstasias tamsiąsias kerteles. Dvigubas džiaugsmas – nes švedas paskaito tai, kas įdomu, intymu, gal net truputį perversiška. Ir kartu nusiramina, kad tai – ne pas juos, o kažkur Lietuvoje...

Didžiulė auditorija susirinkusi paklausti Jurgos Ivanauskaitės, pristatančios savo romaną *Ragana ir lietus*, išverstą švedų kalbon. Džiugu, kad viena gabiausių pozityviausiai nūnai rašančių mūsų prozininkų susilaukė tokio didelio dėmesio. Gal tik gaila, jog išverstas kiek senstelėjęs, pirmaisiais nepriklausomybės metais sukurtas, jaunatviškai revoliucingas Jurgos kūrinys. O juk vėliau yra sukurta žymiai brandesnių, šviesesnių romanų, kelių apybraižų...

Beveik sausakimša salė klau-

sėsi Nijolės Bražėnaitės–Lukšienės–Paronetto prisiminimų apie Juozą Lukšą. Švedų auditorijai išversta partizanų vado Juozo Lukšos–Daumanto knyga *Partizanai* netikėtai tapo labai populiari – išleistas jau antrasis 10,000 knygų tiražas. Apie mūsų pokarį jie iki šiol žinojo itin mažai, tad dabar toks netikėtas švedų smalsumas bei dėmesys išprievartauti Lietuvos istorijai paglostė ir mūsų delegacijos nacionalinę savigarbą. Turim ir mes kuo didžiuotis bei pasaulį nustebinti... Beje, Geteborgo knygų mugėje Juozo Lukšos knygą švedų kritikai nagrinėjo ir literatūriniu požiūriu, dažnai stebėdamiesi, kaip toks žmogus, nebaigęs jokių ypatingų literatūrinių mokslų ir didžiumą sąmoningo gyvenimo praleidęs miške su ginklu rankoje, galėjo taip gražiai bei profesionaliai rašyti...

Visų lietuviškų renginių neįmanoma apžvelgti, nes mūsų vaikiškoji grupelė ir patys nemažai kasdien jų turime. Tad įsibraunam tik į tuos, kur suspėjame ar kas pasikviečia. „Ateik, pabūsi mano poezijos klausytojas“, – juokaudamas kviečia Antanas A. Jonynas. Nueinu, ten Kornelijus Platelis irgi atsivedęs sau antrą klausytoją – rašytoją Vandą Juknaite. Jaukus poezijos vakaras užtamsintoj salėje, kur Antanas ir Kornelijus skaito savo eiles kelioms dešimtims tylių poezijos gerbėjų. Jauku ir keista, nes toks intymumas šiam turgaus šurmuly atrodytų beveik neįmanomas – mūsų lietuviška „Litexpo“ organizuojama knygų mugė užima turbūt tik dešimtadalį tos erdvės, kiek aprėpia Geteborgo mugė. O ten ant kiekvieno kampo paaugštiniamas ir du-trys kalbėtojai su mikrofonais rankose. Kiekvienoje salėje po kelias tokias pakylas ir tūkstančiai pro šalį pėdinančių, ramių kaip belgų, švedų. Šurmuly, kaip geruose Gariūnuose...

Bene didžiausią įspūdį paliko knygos ir ekspozicijos vaikams, atspindinčios ir Švedijos valstybės požiūrį į vaikus. Buvo ir smagu matyti, ir graudu palyginti... Didžiausios salės su įrengtais minkštais aptvarais patiems mažiausiems ropinėti, su pagalvių kambariais, didiesiems pasivilioti su knyga rankose. Ir masė renginių, koncertų, pamokėlių. Kelias jų vedė ir Sigute Ach, atskleidždama savąsias piešimo technikas paslaptis ir kartu parodydama, kad tai nėra kažkoks labai sudėtingas menas, kad puikių rezultatų gali pasiekti kiekvienas vaikas ar tėvelis...

O visa tai apvainikavo baigiamoji mūsų grupelės konferencija Stokholme, Švedijos Vaikų literatūros institute ir paskui įvykusi ekskursija į Vaikų muziejų, kur susilenkė landžiojome po Trolių mumių namus, pakilome iki Karlsono namelio ant stogo – deja, pamatėme

Lietuviškų knygų estetinė—poligrafinė kokybė bendrame parodos kontekste tikrai gana ryškiai išsiskyrė—galime didžiuotis aukšta savo dizainerių bei knygų leidėjų darbo kultūra.

Seminar Programme

Lithuanian Literature in Focus

Daiva Čepauskaitė

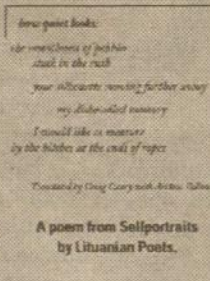
Artūras Valionis

Sigita Čeda

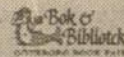
Sigita Parulskis

Agnė Zagrakalytė

The Most Important Meeting Place for the Nordic Writers and the Publishing Trade

Göteborg Book Fair

September 29 – October 2 2005

THE SWEDISH EXHIBITION CENTRE, GÖTEBORG, SWEDEN

Švedų auditorijai išversta partizanų vado Juozo Lukšos–Daumanto knyga „Partizanai“ netikėtai tapo labai populiari – išleistas jau antrasis 10,000 knygų tiražas.

Ji tik nuskrendantį virš Stokholmo stogų. Paskui šokinėjome nuo kėdės ant stalo, nuo stalo ant lovos Pepės Ilgakojinės kambary, kadangi ten negalima vaikščioti grindimis... Visa tai taip tikra, pagaminta su tokia meile bei estetiniu ir pedagoginiu skoniu... Nei iš tolo neprimena komercinių, „disneilandiškų“ plastmasių. Tokiame muziejuje apsilankęs, tapsi draugu ir mėgėju tų knygų personažų, kurių namuose lankeisi, kur panakinta riba tarp fantazijos ir realybės... Ir skaitysi paskui tas knygas su dvigubu susidomėjimu.

Tai galutinai mus pribaigė – Vaikų literatūros institutas? Vaikų muziejus? Švedų šalis itin rimtai žiūri į tuos, kas auga jų šalyje ir kam anksčiau ar vėliau teks perimti valstybės vairą. Jie rūpinasi, kad jų valstybės vaikai neskubėtų kuo greičiau užaugti, kad pasidžiaugtų vaikyste ir puikiomis Astrid Lindgren, Tuvės Janson knygomis. Kad mokytųsi svajoti ir kurti. Tada norom nenorom prisimeni gimtąją Lietuvą, kur populiariausias valstybinis vaikų ir paauglių auklėjimas per LRT vyksta renkant įvairių dainuškų dešimtukus bei stebint

krvinus trilerius, per kitus kanalus tuo metu rodant kokį nors gašlų „Barą“ ar kitas brutalias, vaikystės iliuzijas griauančias laidas jaunimui. Tampa aišku, kad tokioje neišsivysčiusioje šalyje, kaip mūsų, vaikų būti yra gėda, reikia kuo greičiau subręsti – ir tapti pasipūtusiu, sarkastišku bei be galo seksualiu (biseksualiu, homoseksualiu ar pan.). Tokiu, kaip daugelis „pop šou“ laidų vedėjų ar šio verslo sutenerių...

Skrisdami su Kęstučiu Urbanamo, reziumuojame kelionės išpūdžius. Kęstutis sako – ką čia svajoti apie Lietuvos Vaikų literatūros institutą, jei net Geteborgo knygų mugėje, mūsų susitikimuose su švedų auditorija nebuvė nei vieno Lietuvos žurnalisto, kurių didelis pulkas buvo akredituotas šioje mugėje. Juk tai rodo, kad Lietuvos valdžios ir žiniasklaidos požiūris į literatūrą vaikams bei į pačius vaikus kol kas tebėra labai menkas, švelniai tariant... Tiksliau, požiūrio beveik iš vis nėra – nei teatruose, nei radijuje, nei TV. Atvažiuoja į Vilnių, į kultūros „lopšį“ grupės moksleivių iš provincijos, pasižiūri kokį nors modernų spektaklį jaunimui, pvz., „Fucking and shopping“, paskui dar į Akropolį užsuka... Tiesa, egzistuoja sostinėje šioks toks Jaunimo teatras – tik seniai nebeaišku, kokio amžiaus jaunimui jis skirtas? Kartais baugu, kad ir „Keistuoliai“ vis labiau „šou“ verslo link teatro vairą.

Lietuvos valdžios ir žiniasklaidos požiūris į literatūrą vaikams bei į pačius vaikus kol kas tebėra labai menkas, švelniai tariant... Tiksliau, požiūrio beveik iš vis nėra

sukti ima, o nuo čia jau ir iki vestuvių muzikantų nebetoli...

O ar turime nors vieną normalią TV laidą jaunimui, vaikams nuo 10 iki 15 metų? Ar turime laikraštį jiems? Juk tai pati komplikuočiausia amžiaus grupė, kuriai narkotikai

ir alkoholis jau švelniai piršteliuoja – ei, kolega, būk suaugęs! Ateik pas mus, juk vis tiek šioje šalyje nuobodu ir nėra kas veikti...

Kęstutis svajoja, va – dabar valdžia nežino, ką daryti su Sapięgų rūmais Antakalnyje, beje –

priklausančiais Mažvydo bibliotekai. Imame fantazuoti – ar negalėtų koks nors premjeras ir jo valdoma Lietuvos valstybė finansuoti mažųjų Valdovų rūmų įkūrimą Antakalnyje, Sapięgų rūmuose? Tuose rūmuose puikiai tilptų ir Lietuvos vaikų muziejus, ir lietuviškų vaikiškų knygų institutas, ir teatras vaikams, ir daugelis vaikų dailės bei foto galerijų, gal net ir vaikų kino studija... Tačiau, prisiminus, kaip Vilniaus miesto valdžia su pačiu meru priešakyje jau šeši metai nesugeba vietos Jono Meko kino centrui atsirasti, nors meras ir pats asmeniškai raštu Mekui dar 2001 metais yra pažadėjęs tai padaryti, galvoje atsiranda niūroka abejonė – prie šios valdžios, matyt, dar nesulauksime išsiilgto valdiškos sąmonės nušvitimo. Turi, ko gero, užaugti kita politikų karta, kuri supras, kad Švedijos vaikų literatūros institutas, Stokholmo Vaikų muziejus ir sąmoninga, morali bei turtinga švedų visuomenė yra tam priai tarpusavyje susiję indai...

Kažkaip norom nenorom prisimena Evangelijos mintis – „Būkite kaip vaikai, nes tik tie, kurie bus kaip vaikai, pateks į Karalystę!“ Vartai į Karalystę yra ir Lietuvoje, tik jie, deja, kol kas vis dar stiprokai užrakinti. Ir raktelis pas ką – neaišku... Gal Lietuvos prezidentas ar ministras pirmininkas tai žino?

Du poetai ir draugai, Sigitas Geda su švedu Ulf Eriksson, seminaro metu, Geteborgo knygų mugėje.

DAINAVA

Atkelta iš 3 psl.

Aldona Underienė.

pamena, kaip jai muzika lyg ranka kaskart nuimdavo visus sunkumus nuo krūtinės, dingdavo galvos skausmai. „Daina man padeda eiti su šypsena per gyvenimą. Dainuodama atsileidžiu,“ – šypso damasi sako moteris. Ir tikrai, nėra chore žmogaus, kuris nebuvo nors kartą apdovanotas šildančios, motiniškos ponios A. Underienės šypsenos. Iš čia ir kyla didelė dalis choro santarvės bei draugiškumo, kai neegzistuoja „mes-jūs“ priešprieša, o tik žmogiška šiluma. „Man visi labai malonūs. Chore yra tik keli vyresni žmonės. O aš jaučiu lyg čia

visi mano vaikai. Be galo gera dirbti su tokiu vadovu ir tokiu jaunimu“ – sako moteris, čia pat vėl šiltai nusišypsodama. Belieka tik patikėti jos pačios žodžiais, jog gyvenime nereikia turto, o tik šilumos...

Meilę dainai Aldona Underienė priskiria sunkiam gyvenimui, iš kurio ir išsivystė poreikis atsigauti per muziką. „Šis muzikalumas dabar eina ir per vaikus, ir per vaikaičius“, – džiaugiasi moteris. Tarsi dėkodama Dievui už suteiktą džiaugsmą dainuoti, ji nedvejodama tvirtina: „Man viskas chore gražu, brangu ir smagu“. Be abejo, didžiausias nuopelnas yra Dariaus, šio jauno, labai gero, kantraus, taktiško ir kruopštaus vadovo. „Jis nepraleis nei vienos klaidos, reikalauja rimtai imti ir išmokti. Po to visiems mums smagu pasidžiaugti rezultatais,“ – sako moteris, prisimindama vieną įsimintiniausių koncertų – trijų chorų koncertą Čikagoje, Toronte ir Clevelande.

Darbas, jubiliejinis koncertas, Dainų šventė!

Dar daug choristų būtų galima kalbinti ir šnekinti, nes kiekvienas jų – su savo istorija, savo išgyvenimais. Bet aišku viena: šiuos visus žmones (o jų net 74!) jungia meilė dainai. Tad ar nenustabu, jog kaip tik šį sezoną „Dainava“ pradeda savo jubiliejinį

koncertu (sausio 22 d. Moraine Valley Performing Arts Center) ir užbaigia iškilmingą Šiaurės Amerikos Dainų šventę. Būtent apie šią šventę ir užklausime savo pašnekovų: kokios jų mintys dėl ateinančios Dainų šventės?

Darius: „Kaip gera, kad vėl įvyks tokia šventė – jau 15 metų jos neturime, o štai ir įvyko stebuklas! Džiaugiuosi, kad Rita Kliorienė ir Audrius Polikaitis su kitais žmonėmis apsiėmė tokį milžinišką darbą daryti. Man atrodo, to darbo nuopelnai jau ir dabar matyti. Pavyzdžiui, tose bendruomenėse, kuriose jau ilgą laiką nebuvo chorinės veiklos, dygsta chorai. Kaip nuostabu! Vadinas, jau ir šiandien įgyvendinam šventės šūkį: 'Atsiliepk daina!' Manau, tai bus tikra džiaugsmo šventė. Atvykusieji galės pasigėrėti kilnia, draugiška šventės nuotaika, choristų entuziazmu ir pasidalinti meile lietuviškai dainai“.

Olivija: „Nuo mažų dienų su džiaugsmu stebiu šią šventę. Manau, tai yra nuostabu, kad rengiami tokie renginiai. Gražu, kai lietuviai išeiviai kitame pasaulio krašte susiburia ir uždainuoja lietuviškus posmus. Tikiu, kad ir šioje dainų šventėje skambės gražios

dainos ir visus dalyvius bei žiūrovus lydės gera nuotaika“.

Kęstutis: „Jau tiek daug laiko yra prabėgę nuo paskutiniosios Dainų šventės... Tad pirmiausia reikia pasidžiaugti, kad organizatoriai nepabijojo šio didelio darbo ir rizikos. Manau, kad Amerikoje ir Kanadoje gyvenantiems lietuviams tai turi būti labai svarbus viešas pareiškimas, kad lietuvių daina dar yra gyva, stipri ir graži“.

Vytas: „Esu patenkintas, kad dainuosime salėje. Atrodo, tradicija reikalauja, kad vis būtų didelis lietus per Dainų šventę, bent Lietuvoje, kuomet mūsų visas choras sušlapo. Ateinantieji vasarai organizatoriai parūpino stogą, kad nereikėtų laikyti natų po plastikine apsauga“.

Giedrė: „Esu pati dalyvavusi keliose dainų šventėse Lietuvoje, tai yra išpūdingas renginys tiek žiūrovams, tiek choritams, nes tai juk yra daug didesnė jėga, kurią tu išlieji, negu dainuodamas mažam chore“.

Aldona Underienė: „Dainų šventė yra labai reikalinga. Jaunimas turi išmokti ir pamėgti dainą“.

Choristus kalbino ir jų mintis užrašė Asta Švedkauskaitė

Be abejo, didžiausias nuopelnas yra Dariaus, šio jauno, labai gero, kantraus, taktiško ir kruopštaus vadovo.

Bostono kultūriniais subatvakariams–45

Kiekvienas lietuvis, nepaisant kuriam mūsų visuomenės sparnui jis priklausytų, jeigu tik jis turi ką įdomaus pasakyti apie lietuvių tautos mokslą ir meną, apie jos kultūrą, yra maloniai kviečiamas ir laukiamas.

RIMA KRIŠTAPONYTĖ-GIRNIUS

Šiemet Bostono kultūriniais subatvakariams sukanka 45 metai. Bostono Kultūriniai subatvakariai gimė kaip Amerikos Lietuvių tautinės sąjungos Bostono skyriaus noras padaryti lietuviškus renginius įdomesniais jaunimui, supažindinant juos su Lietuvos istorija, literatūra, tautosaka, muzika, dailė bei lietuviškomis tradicijomis. Pirmasis Kultūrinis subatvakaris įvyko 1959 m., lapkričio 21 d. Subatvakarių pradininkais buvo Justas Vaičaitis, poetas Stasys Santvaras, dail. Viktoras Andriušis, Vladas Mickūnas, Antanas ir Ona Vileišiai.

Subatvakarių metu buvo skaitytos įvairiausio turinio ir paskirties paskaitos. Klausytojai buvo supažindinti su bostoniškiais ir kitais lietuvių rašytojais bei jų kūryba, kompozitoriais, sava ir užsienio politika.

Nepaprastai įdomu vartyti senus *Dirvos* laikraščio puslapius, iš kurių Bostone gyvenusio lietuvių poeto Stasio Santvaro žodžiais: „I mane prabyla daugelio metų Amerikos lietuvių kultūra“. Iš šių puslapių gali susipažinti su skirtingo meno rūšių kūrėjais ir atlikėjais – poetais F. Kirša, A. Mackum, dailininkais V. Vizgirda ir V. Andriušiu, aktorais A. Žemaitačiu, V. Žukausku, kompozitoriais J. Gaideliu ir J. Kučinsku ir kt. Pabandykite i Bostono Kultūrinių subatvakarių atsiradimą pažvelgti S. Santvaro akimis – kaip jis žvelgė į juos dar subatvakarių „paauglystės“ metais – kai Kultūriniais subatvakariams buvo 13 metų, ir kai jie iš ilgalaikių vadovų – pirmininko E. Cibo ir programų organizatoriaus St. Santvaro rankų buvo perduodami į tuomet dar jaunas ir nepatyrusias inž. Romo Veito bei studentų B. Vaičjurgytės ir L. Antanavičiūtės rankas: „Pati didžiausia paskata, pats gyvybingiausias akstinas, kėles kult. subatvakarių steigimo mintį ne vienoj galvoj (anuomet tuo reikalu ypač sielojosi dail. Vikt. Andriušis ir visuomenininkas Just. Vaičaitis) – tai ALT sąjungos Bostono sk. Namai, kaip jau ne kartą rašyta, vieninteliai tokie visoj ‘amerikinėj’ Lietuvoj. Turėti tokius gražius namus ir laikyti juos paskendusius tamsoj – daug kam atrodė kaip nusidėjimas. Kilo įvairių sumanymų, tačiau renginių forma vis dar nesidavė atrandama. Pagaliau buvo sudaryta kult. subatvakariams rengti komisija, mažas, bet nepriklausomas veiksnys Bostono lietuvių bendruomenėj. Ir renginių mintis netrukus gavo konkretų pavidalą: kiekvienas lietuvis, nepaisant kuriam mūsų visuomenės sparnui jis pri-

klausytų, jeigu tik jis turi ką įdomaus pasakyti apie lietuvių tautos mokslą ir meną, apie jos kultūrą, yra maloniai kviečiamas ir laukiamas kaip prelegentas ar kaip kurio kito pobūdžio programos atlikėjas. Atrodo, kad toji ‘nepriklausoma’ renginių mintis ir lėmė Kult. subatvakarių ilgą amžių, žinoma ta ‘ilga’ tariant su šypsena“. Tokie buvo St. Santvaro žodžiai *Dirvoj* tryliktojų subatvakarių proga. Bet dabar, 2005 metais, mes, bostoniškiai, subatvakarių organizatoriai, galime „ilgą amžių“ tarti visai be jokios šypsenos, nes subatvakariams seniai nebe trylika – jiems garbingi keturiasdešimt penkeri metai – o tai jau ilgas amžius. Vėl cituojant St. Santvarą: „Kultūrinių subatvakarių programos būna įvairios – paskaitos, mokslo, meno, švietimo ir visuomenės klausimai, atskirų rašytojų, muzikų ir dainininkų pasirodymai, mišrūs koncertėliai, literatūros vakarai ir t. t. Beveik jau tradicija darosi – prieš kiekvieną subatvakario programą duoti trumpą mūsų kultūrinio gyvenimo ir naujai pasirodžiusių knygų apžvalgą“. Kaip jau anksčiau buvo minėta – tryliktaisiais subatvakarių gyvavimo metais jiems vadovauti pradėjo inž. Romas Veitas. Tai buvo 1972 metais. Ilgai jis jiems vadovavo, buvo pakilesnių ir nuožulnesnių metų, kol galop, anot dabartines Kultūrinių subatvakarių pirmininkės Zitės Krukienės – R. Veitas ją ilgai įkalbinėjo, kol galiausiai įkalbėjo apsiimti būti subatvakarių programų organizatore. Tuo metu – 1999 metais – tai buvo nemažas darbas, kadangi jai reikėjo susirinkti ir kolektyvą, kuris turėtų idėjų, norėtų ir galėtų jas įgyvendinti. Zita savo užduotį puikiai atliko. Jai tai įgyvendinti, manau, padėjo stiprus tikėjimas, kad Bostone ir apskritai išeivijoje mes turime tiek daug sėkmingų lietuviškos inteligentijos atstovų, kurių darbus ir veiklą būtinai reikia prisiminti, įamžinti, pasistengiant tai padaryti

dar jiems gyviems tebesant, ir su kurių kūryba būtinai reikia supažindinti šiuo metu Bostone gyvenančią jaunesnę kartą, nes daugelis didžiųjų Bostono inteligentijos atstovų baigia iškelti iš šio pasaulio.

Taigi nuo 2000 metų Kultūrinių subatvakarių valdybą sudaro ALTS Bostono skyrius ir trečiosios bangos jaunimas. Kartu suruošti šie subatvakariai: Jurgio Gimbuto knygos *Lietuvos kaimo tro-*

besių puošmenys pristatymas, Jono Meko poezijos vakaras, susitikimas su aktorium Kostu Smoriginu, filmo apie Mariją Gimbutienę premjera, knygos Viktoras Vizgirda pristatymas, Stasiui Santvarui – 100, Antanui Gustaičiui – 96, Jeronimui Kacinskui – 95, Julijui Gaideliui – 95, parodytas Perkūno Krukonio skaidrių montažas „Manoji Lietuva“, suruoštas Benediktui Povilaičiui skirtas vakaras, Advento–kalėdinio laikotarpio papročių vakaras, madų paroda ir kt. Gera buvo suorganizuoti vakarai – galiu pati paliudyti, nes, kaip senose lietuvių pasakose sakoma – „ir aš ten buvau, ir viską savo akimis mačiau“ (lietuvių pasakose dar pridėdama „alų, midų gėriau – per barzdą varvėjo – burnoj neturė-

Nukelta į 8 psl.

Žiūrovų i Bostono Kultūrinių subatvakarių jubiliejų susirinko tiek daug, kad vos galėjo sutalpinti apie 300 žmonių talpinanti Bostono Lietuvių piliečių klubo salė. Šitokio bostoniškų antplūdžio seniai nebuvo matyta

„Keistuolių teatras“ Bostono Kultūriniame subatvakaryje.

MARIUS KATILIŠKIS
PASIVAIKŠČIOJIMAS
RATU

VLADAS KRIVICKAS

„M. Katiliškis – estetišės (gražios) tikrovės kūrėjas“.

Ši absurdišką teiginį, rašytojo kūrybą apibūrinantį tariamo aiškumo ir vienpusiškumo ratais, atsitiktinai radau internete, kaip tik ieškodamas kokių nors naujų klasikų lentynon padėto autoriaus kūrybos vertinimų. Tačiau, prieš imantis aptarti Algimanto Mackaus knygų leidybos fondo išleistą, Kęstučio Keblio redaguotą, M. Katiliškio apsakymų rinktinę *Pasivaikščiojimas ratu*, akis užkliuvo už minėtosios citatos, kuri, kaip pamaniau, gali savaip pasitarnauti komentuojant į nę vieną iš ankstesnių rinkinių nepatekusius rašytojo kūrinius.

Įprasta, aptariant M. Katiliškio kūrybą, labiausiai akcentuoti jo romanus – *Užuovėją*, *Miškais ateina ruduo* bei *Išėjusiems negrįžti*, pripažįstant, kad jie nėra „gryni“ šio žanro pavyzdžiai, jie visi yra, jei ne „novelių romanai“, kaip *Užuovėja*, tai bent jau yra noveliški – naracijos ir kompozicijos atžvilgiu. Taip pat paprastai pastebima, kad minėtieji kūriniai yra tarsi „dantiškas autoriaus užmojis – sekuliarinis, atbulinis vyksmas iš rojaus į pragarą“, kaip pažymi Violeta Kelertienė. Galima būtų pamanyti, kad tai tarsi patvirtina skambiają citatą, kuria pradėjau šį tekstą: neva M. Katiliškis yra estetišės tikrovės kūrėjas. Sekant tokia logika, tarsi būtų galima pritarti, kad rašytojas, *Užuovėjoje* sukūręs „gražią“ tikrovę, ją „sugriovė“ *Išėjusiems negrįžti*. Tačiau, jei pripažįstame M. Katiliškiui vieno talentingiausiu lietuvių rašytojų statusą, reikia pripažinti ir tai, kad smėlio dėžės taisyklės jo kūryboje tarsi ir negalėtų galioti. Todėl jei, kalbant apie romanus kaip apie vieną milžinišką literatūrinį bei sąmoningumo projektą, regresinis vyksmas, kuomet iš rojaus pamažu grimztama į pragarą, iš esmės egzistuoja, vis dėlto nę viena savo eilute M. Katiliškis nekuria „gražios“ tikrovės – tik daug sudėtingesnę meninio pasaulio viziją.

Ypač tai gerai atsiskleidžia pavarčius *Pasivaikščiojimo ratu* apsakymus, nes jie yra ta medžiaga, ta literatūrinė požeminė srovė, kuri didžiuosius rašytojo romanus išmaitino, tačiau, paties autoriaus

Ar M. Katiliškio kūryba yra graži?

Kelios pastabos apie niekad neskelbtų rašytojo apsakymų rinktinę

Šio rinkinio apsakymai yra nepaprastai svarbūs visos M. Katiliškio kūrybos kontekste, nes juose akivaidžiai užčiuopiamos temos, stiliaus ypatumai, pasakojimo pobūdis, vėliau tapęs rašytojo „prekiniu ženklu“.

valia, patys savaime nebuvo pakankamai stiprūs ir veržlūs, kad galėtų pasirodyti kaip nepriklausomos, savarankiškos versmės. Pati situacija daro minėtuosius apsakymus patrauklius: natūralus, žmogiškas smalsumas verčia klausti – kodėl rašytojas jų nespausdino, kas juose tokio, kad jis nusprendė jų neparodyti savo skaitytojams (šiaip jau priklausau tai „ciniškų“ skaitytojų daliai, kuri mano, kad visi rašytojai daugiau ar mažiau yra egoistai, o „rašymas į stalčių“ yra tik visais amžiais ir visose srityse egzistavusių „viešųjų ryšių“ triukas).

Iš esmės į tą klausimą atsakymą iškart ir pateikiau: apsakymai yra per silpni. Jie tikrai neprilygsta didžiajai daliai romanų trilogijos apsakymų; vieni per daug sentimentalūs, kiti – per daug tiesmukiški, treči – neišplėtoti, ketvirti – pernelyg ištęsti, „užsižaidžiant“ ties viena ar kita tema, vaizdu ar mintimi. Tačiau šio rinkinio apsakymai yra nepaprastai svarbūs visos M. Katiliškio kūrybos kontekste, nes juose akivaidžiai užčiuopiamos temos, stiliaus ypatumai, pasakojimo pobūdis, vėliau tapęs rašytojo „prekiniu ženklu“.

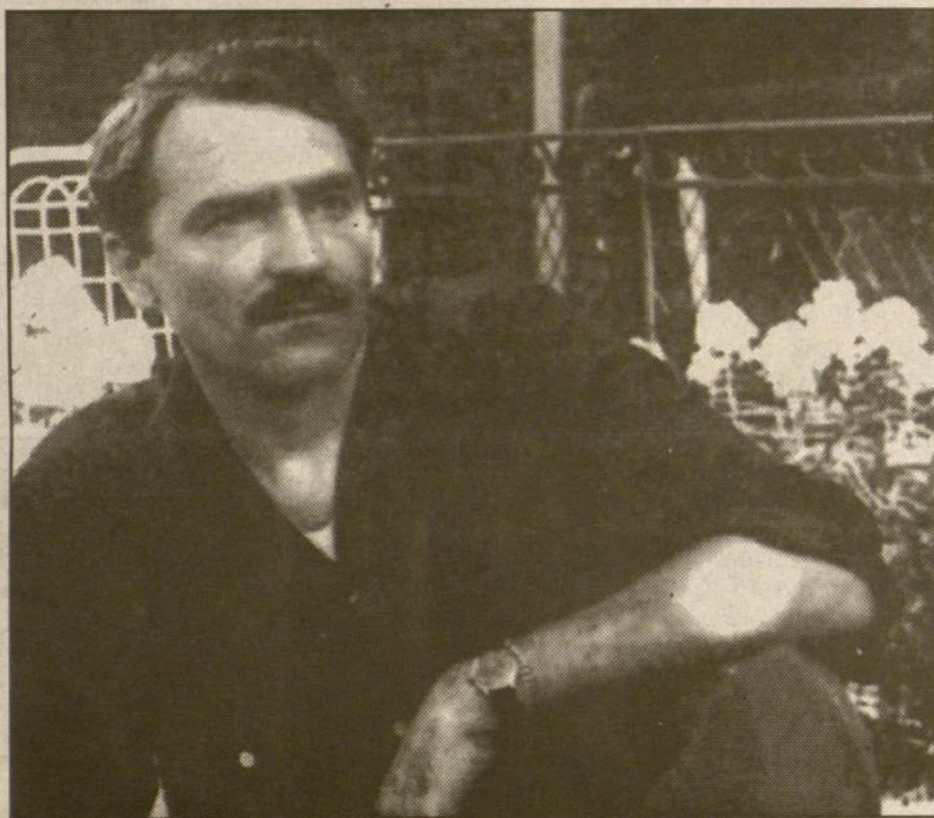
Svarbiausia – nostalgija. Apskritai nostalgija yra ypatingai svarbi visoje lietuvių literatūroje. Kaip kažkur esu rašęs, nostalgija – ne vieta, o laiko ilgesys. Priešingai nei į vietą, į laiką grįžti negalima, kas kartą praėjo, niekada tokiu pat pavidalu nepasikartoja; iš esmės tai viena tų trivialių tiesų, kurios realiai veikia ir yra svarbios meninio pasaulio kūrime. Nostalgija šiuo atveju nusako ne asmeninę kieno nors psichinę būklę, asmeninį jausmą, objekto–subjekto santykį, bet yra tarsi meninio pasaulio meta-priemonė. Ji daugiau ar mažiau yra svarbi daugelio pasaulio rašytojų kūryboje, tačiau tam tikriems autoriams ji yra absoliuti, ji ir brėžia jų meninio pasaulio kontūrus, pasakojimo pobūdį, personažų vaizdavimo būdą bei kompoziciją.

Būtent toks rašytojas ir yra M. Katiliškis, tokie yra ir *Pasivaikščiojimo ratu* apsakymai bei jų veikėjai. Tačiau nostalgijos nuspalyvinta tikrovė nėra, priešingai nei teigia anoniminis autorius, graži. Ji yra per daug įvairialypė ir

veikia grožio/bjaurojimo aspektu – neutrali ar iš viso nevertinama tokia kategorija. Ilgesys, kancija, praradimas – nuolatinės temos, kurios vyrauja *Pasivaikščiojimo ratu* apsakymuose – nėra gražu ar negražu. Gyvenimas išvietintųjų stovyklose – viena svarbiausių aptariamo rinkinio temų – neretai labiau negražus negu gražus. Tačiau filosofiška stipraus naratori-

labai svarbus. Ir tai jau yra pasakojimo strategijos dalykas (jokiu būdu nekokybinis, t. y. vienoks nėra geresnis už kitą), kaip jausmai išreiškiami.

Pasakojimo strategijos, kai svarbiausia yra nostalgija, atveju, atviras jausmingumas yra neįmanomas, nes tai sugriautų egzistencinį santykį su aplinka ir praėjusiu laiku. Todėl ypač reikšmingas šio

Marius Katiliškis, Chicago.

aus laikysena nesileidžia į tokias „smulkmenas“. M. Katiliškio apsakymų veikėjams svarbiau yra egzistencijos pajautimas, išgyvento laiko beveik fizinis išgyvenimas, patirties tikrumas.

M. Katiliškio atveju, jis neretai pavadinamas estetu dėl savo kalbos – turtingos, ritmingos, filosofiškos. Jis yra savotiškas literatūrinio „bel canto“ atstovas, kada pasakojimo maniera, kalbinių struktūrų pasirinkimas apgaulingai leidžia manyti, kad tai, apie ką pasakojama, yra gražu, estetiška; pradedama svarstyti apie naracijos estetizavimą ir panašiai. Minėtoje anoniminio mokyklinio testo citatoje jaučiama klaidingas noras rašytojo kūrybą paversti iš esmės nieko nesakancia, nuasmeninto „klasiikinio“ (i.e. „gražaus“) kalbėjimo pavyzdžiu. Tačiau išgalvotas estetizmas paneigia bet koki jausmingumą ir emocianumą. Tuo tarpu, ypač trumpuose apsakymuose, jausmas, spontaniškumas yra

rinkinio pavadinimas – *Pasivaikščiojimas ratu*; jausmai prasiveržia savotiškais ratais, ar užkoduotomis elipsėmis, o ne tiesine „kardiogramos“ amplitude.

Drausiai galima teigti, kad palyginti nedidelės apimties knygelėje – visas Katiliškis, su visu kūrybiniu potencialu ir neišvengiamais trūkumais (kai kurie jų yra gana linksmi – tarkim, visokiausi politiniai/kultūriniai pastebėjimai, kurie mūsų laikais būtų laikomi tiesiog „politiškai nekorektiškais“ ir puikiai parodo, kaip pasikeitė pasaulis – tas, kuriame gyveno M. Katiliškio personažai, pats rašytojas, ir, galiausiai, mes, visų pirma turiu omeny savo kartą. Šiaip ar taip, neskelbtuose apsakymuose – ir labai reali nemažos lietuvių tautos dalies patirtis, kuri, tiesą sakant, ir buvo tikrasis autoriaus kūrybos šaltinis.

JULIJA ŠVABAITĖ

ŠALIA KERNAVĖS PILIAKALNIO

1.

Sirgti dabar
labai madinga, –
su buteliu prie šono
užmiega prekėjai,
menininkai,
bohemos mylėtojai,
rašeivos – – –

Šiuokšlynuose šviečia
mėnuliškos galvos, –

benamiai renka
tuščius butelius,

parduoda,
ir nusiperka
pilnus – – –

2.

Netoli Kernavės
piliakalnio
ruošia
sąvartyną. –

Kokia prasminga
mūsų istorija!...

Šalia buvusios
Mindaugo
ir Traidenio
sostinės

Kvėpės Trejos
Devynėros – – –

3.

Anuomet
lankydavosi tenai
ir vynuogių dievas
Dionyzas.

Vaišindavo karžygius
miško uogomis,
laukinių ožkų
pienu,
ir aklo krivio
pranašystėmis – – –

4.

Ant balto žirgo
Jodinėdavo
dux Kernoviensis –
– Vytautas.

Bandė rašyti
ilgiausius laiškus
ordinui.

Gal baigs rašyti
ir šiandieninei
Lietuvai – – –

5.

Ten daugel šimtmečių
ilsisi palaidota
Perkūno žalvarinė
statulėlė –

Mindaugo pilkapio
relikvija.

Vartuose budi
karys,
herbas
ir žodžiai:

„Geriau netekti gyvybės,
negu laisvės“...

6.

Tie patys žvaigždynai –
dangaus žibintai ...

Mato,
ir kalba mums,

kad prisiglaustume
prie to,

kas tikra
ir nepamirštama:

tai žemė,
vanduo,
dangus
ir akmuo – – –

iš ciklo „Ant vėlių suolelio“

Bostono kultūriniai subatvakariams—45

Atkelta iš 6 psl.

jau”, bet šią linksmąją dalį, kalbant apie subatvakarius, galima praleisti).

Šiuo metu Kultūrinių subatvakarių valdybą sudaro: pirmininkė – Zita Krukonienė, nariai: Birutė Banaitienė, Renata ir Vytas Bazikai, Dalia Bubnienė, Valentina ir Gintaras Čepai, Rima Girniuvienė, Daiva Jaudegytė, Zita ir Perkūnas Krukoniai, Egida ir Raimis Matulioniai, Gaila Narkevicienė, Dalia Siliene, Estera ir Vytas Sužiedėliai, Rima Tamulė, Romas Veitas. Kadangi Kultūrinių

subatvakarių užduotis – puoselėti Lietuvos ir išeivijos lietuvių kultūrą, tai savo keturiasdešimt penktąjį gimtadienį Bostono Kultūriniai subatvakariai atšventė, į svečius pasikviesdami „Keistuolių teatrą“ iš Lietuvos – profesionalų privatų teatrą vaikams ir ne tik jiems. Teatrą 1989 m. įkūrė Lietuvos muzikos akademijos diplomatai Ilona Balseytė, Aidas Giniotis ir Sigutis Jacėnas. „Keistuolių teatras“, ne kartą tapęs profesionalių teatrų festivalių nugalėtoju, per šešiolika metų sukūrė 32 spektaklius, 5 video-filmus vaikams ir 3 suaugusiems,

išleido 10 kasečių bei 5 kompaktines plokšteles. Kasmet „Keistuoliai“ parodo apie 200 vaidinimų, apilanko apie 20 Lietuvos miestų ir miestelių. 1999 metais už spektaklius vaikams „Keistuolių teatrui“ įteiktas metų apdovanojimas – „Kristoforas“. 2001 metais „Keistuolių teatras“ tapo ASSITEJ (tarptautinės teatrų vaikams ir jaunimui organizacijos) nariu. Šio teatro aktorai patys kuria dainas, rašo scenarijus. Savo kūryboje jie nesibijo laužyti klasikinių muzikos, literatūros, teatro ir kino žanrų rėmų. Vengdamas visko, kas nuobodu ir banalu, „Keistuolių teatras“ savo pasirodymais stengiasi nutiesti žiūrovui spalvingą kelią iš nuo-

stabios vaikystės į keistą suaugusiųjų pasaulį.

Žiūrovų į Bostono Kultūrinių subatvakarių jubiliejų susirinko tiek daug, kad vos galėjo sutalpinti apie 300 žmonių talpinanti Bostono Lietuvių piliečių klubo salė. Šitokio bostoniškių antplūdžio seniai nebuvo matyta: susirinko visų kartų ir bangų atstovai – vieni pagerbti Kultūrinių subatvakarių, kiti – prisiminti „Keistuolių teatrą“, kurio dainų buvome daugelis užauginti tuo metu dar nelaisvoje Lietuvoje, o mažieji – pasiausti ir pašokinėti, skambant tėvų mėgstamoms melodijoms. Visoms kartoms buvo gera, smagu susitikti ir atšvęsti Kultūrinių subatvakarių jubiliejų.